

Х Міжнародна науково-практична конференція «Business development: challenges, priorities, realities and prospects», 11-14 березня 2025 р., Загреб, Хорватія
Секція – Педагогічні науки

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Литвин Олена Олександрівна

**кандидат філологічних наук, доцент кафедри української
філології і історії**

Харківський національний економічний університет імені

С. Кузнеця

elenasavvich@gmail.com

У сучасному глобалізованому світі зростає мобільність студентів, що прагнуть здобути якісну освіту за кордоном. Україна активно приймає іноземних здобувачів вищої освіти для навчання. Тож важливим стає забезпечення ефективної мовної підготовки іноземних студентів, що сприяє академічній успішності, соціокультурній інтеграції та адаптації до українського освітнього середовища.

Навчання української мови як іноземної має свою специфіку, оскільки іноземні студенти стикаються не лише з мовними труднощами, але й з особливостями української культури, освітніх традицій та побуту. Запровадження інноваційних технологій у процес викладання української мови як іноземної дозволяє подолати ці бар'єри та забезпечити інтерактивність, доступність та ефективність навчання.

Методологію викладання української мови як іноземної досліджували такі науковці, як: Я. Глидар, І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, А. Кулик, Т. Лагута, О. Тростинська, Г. Тохтар, Б. Сокіл, Г. Шелест та ін. Проблеми використання інтерактивних методів у навчанні вивчали О. Пометун, Л. Пироженко, О. Павлик, Г. Сиротенко та ін.

Мета статті – виявити та проаналізувати інноваційні методи навчання української мови як іноземної, які сприяють підвищенню ефективності, мотивації та мовної підготовки іноземних здобувачів вищої освіти.

Вивчення української мови іноземними студентами є складним процесом, який супроводжується численними труднощами. Вони зумовлені різницею в мовних системах, культурними традиціями та рівнем підготовки здобувачів.

Викладачу варто враховувати лінгвістичні особливості мови. Як вважає Д. Мазурик іноземним студентам «потрібно дати мовний інструментарій для розуміння культурного коду чужої мови» [2, с. 5]. Українська мова належить до слов'янської групи мов з розгалуженою системою відмінювання, це може спричинити труднощі для студентів, які говорять мовами аналітичної структури (наприклад, англійською чи китайською). Вимова звуків, відсутніх у рідній мові здобувачів, потребує ретельної роботи. Наприклад, студенти можуть мати проблеми з правильною вимовою дифтонгів або пом'якшених звуків. Велика кількість синонімів та ідіоматичних виразів ускладнює розуміння й вживання мови на практиці.

Іноземні студенти мають різний рівень підготовки – від початкового до просунутого. Тому необхідне впровадження діагностичного тестування на етапі вступу та використання диференційованих навчальних програм із відповідним рівнем складності.

Також іноземні студенти мають психологічні труднощі, а саме: мовний бар'єр, адаптація, проблеми з мотивацією. Нова мовна реальність створює стрес для студентів, особливо для тих, хто вперше вивчає слов'янську мову. Якщо українська мова не є необхідною для майбутньої професії, студенти можуть не проявляти достатнього інтересу. А відсутність швидкого прогресу може призводити до зниження впевненості та мотивації.

Ускладнюють вивчення мови й методичні труднощі. На сьогодні бракує адаптованих підручників та дидактичних матеріалів для різних рівнів володіння українською мовою та онлайн-ресурсів для самостійного навчання української мови іноземними здобувачами. Універсальні методики не враховують мовний рівень чи особливості студентів. А відсутність індивідуального підходу ускладнює ефективне засвоєння матеріалу.

Тож сьогодні традиційні методи викладання української мови іноземним студентам поступаються місцем інноваційній діяльності, а саме: цифровим технологіям, інтерактивним методикам, персоналізованим рішенням тощо. Такі зміни спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу та покращення результатів студентів.

Цифрові технології мають певне значення в освітньому процесі, зокрема при викладанні української мови як іноземної. Їх використання дає змогу створювати інтерактивне, інклюзивне та ефективне навчальне середовище. Цифрові технології мають переваги у вивченні мови. Наприклад, це гнучкість і доступність. Навчання через онлайн-платформи дозволяє студентам здобувати знання в будь-якому місці та в зручний час. А доступність до ресурсів через комп'ютери, планшети або смартфони робить навчання зручним та мобільним.

Цифрові технології дозволяють індивідуалізувати навчання. Вони адаптують навчальний процес до потреб, здібностей, інтересів та темпу навчання кожного студента. Основна мета індивідуалізації навчання – забезпечити оптимальні умови для розвитку особистості й досягнення результатів у навчанні. Системи адаптивного навчання підлаштовуються під рівень знань і потреби студента. Цифрові інструменти дозволяють формувати персоналізовані завдання та контролювати прогрес. Індивідуалізація навчання робить освітній процес

ефективним і комфортним для кожного здобувача. Це дозволяє врахувати всі особливості студента та забезпечити якісне засвоєння матеріалу в зручному форматі.

Варто зазначити й багатоформатність у цифровому навчанні. Ця перевага дає змогу урізноманітнювати подання інформації – тексту, аудіо, відео, інтерактивних завдань, віртуальних симуляцій тощо. Такий підхід збагачує процес навчання, робить його більш цікавим, інтерактивним і доступним для студентів із різними стилями сприйняття. Цікавим та ефективним буде текстовий матеріал, наприклад, електронні підручники, статті, текстові вправи. А використання онлайн-платформ дає змогу працювати з текстом у інтерактивному режимі. Варто зазначити й аудіоматеріали. Аудіокниги чи спеціально створені уроки, покликані для тренування слухового сприйняття. А завдання на аудіювання з аудіотреками відтворюють різні ситуації (діалоги, інтерв'ю тощо). Варто також використовувати відеоуроки у вивченні української мови як іноземної. Наприклад, уроки української мови з поясненням граматичних правил чи розбором текстів. Використання відеоматеріалів для знайомства з культурою України, наприклад, перегляд коротких документальних фільмів, інтерв'ю з носіями мови. Прикладом багатоформатності також є інтерактивні вправи. Багатоформатність при використанні цифрових технологій створює оптимальні умови для ефективного, цікавого та зручного навчання української мови іноземними студентами. Вона дозволяє враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного студента, сприяє інтеграції сучасних методик у освітньому процесі і підвищує якість мовної підготовки.

Також важливим компонентом ефективного процесу викладання української мови іноземним студентам є інтерактивні методи навчання. Інтерактивне навчання ґрунтується на активній участі студентів у освітньому процесі. Студенти не лише засвоюють знання, але й застосовують їх у комунікативних ситуаціях. Такі методи сприяють розвитку мовленнєвих навичок; підвищенню мотивації до вивчення мови через інтерес до динамічних завдань; формуванню навичок співпраці, критичного мислення та творчого підходу. Можна виокремити такі основні інтерактивні методи навчання: рольові ігри, метод проєктів, дискусії та дебати, групова робота, інтерактивні вправи на платформах, ситуаційний метод (кейси), картки «запитання-відповідь», мозковий штурм.

Рольова гра передбачає, що студенти відтворюють ситуації з реального життя. Наприклад, студент може бути покупцем у магазині, пасажиром у громадському транспорті або туристом, який запитує дорогу. Такі ігри дають змогу практикувати мову в живому, контекстуально насиченому середовищі. Рольові ігри залучають з метою сформуванню комунікативні навички в студентів, знизити мовний бар'єр, розвивати творче мислення, знайомити з культурою. У грі бере участь кожен студент, і це сприяє активній взаємодії та підвищує мотивацію, тренується вимова, лексика, граматики, слухання та говоріння. Викладач адаптує сценарій гри до рівня мовної підготовки кожного студента або групи. Тож рольові ігри є потужним інструментом у викладанні української мови іноземним студентам. Вони створюють сприятливе середовище для активної мовної практики, сприяють формуванню реальних комунікативних умінь і

допомагають долати мовні бар'єри. Використання рольових ігор не лише розвиває мовленнєві компетенції, а й робить навчання цікавим та захоплюючим.

Метод проєктів – це сучасний спосіб навчання, який передбачає виконання студентами практичного завдання (проєкту), пов'язаного з конкретною мовною, культурною або професійною темою. Використання цього методу у викладанні української мови як іноземної сприяє інтеграції студентів у мовне середовище, підвищує мотивацію до вивчення мови та розвиває креативність. Метод проєктів передбачає виконання завдань, які мають на меті створення практичного результату (наприклад, презентації, брошури, відео тощо). Студенти активно залучаються до всіх етапів проєкту – від планування до реалізації та презентації. При застосуванні цього методу проєктна діяльність спрямована на активне застосування української мови в різних комунікативних ситуаціях. Студенти мають змогу опрацьовувати теми, пов'язані з їхньою професійною діяльністю, культурою чи повсякденним життям. А завдання сприяють розвитку навичок командної роботи, критичного мислення, планування та вирішення проблем. Цей метод дозволяє створити умови для занурення студентів у реальні мовні ситуації. Використання методу проєктів сприяє розвитку мовних компетенцій, формуванню міжкультурної обізнаності та глибшому розумінню української культури.

Метод дискусій і дебатів є одним із найбільш ефективних способів розвитку комунікативних навичок іноземних студентів під час вивчення української мови. Він сприяє формуванню критичного мислення, активного використання мовного матеріалу в реальних ситуаціях та розвитку навичок логічного висловлювання й переконання. Під час дискусій учасники вчаться вільно формулювати свої думки українською мовою, активно використовувати вивчену лексику, що сприяє її закріпленню. Студенти мають змогу почути помилки в мовленні та виправити їх завдяки взаємодії з іншими учасниками та викладачем. Темі для обговорення варто обирати так, щоб викликати зацікавленість у студентів. Метод дискусій і дебатів стимулює активне використання української мови, забезпечуючи практичне застосування теоретичних знань. Він сприяє формуванню мовних навичок і дозволяє студентам інтегруватися в мовне середовище, розвиваючи здатність ефективно спілкуватися, переконувати та взаємодіяти. Цей метод допомагає іноземним студентам не лише освоїти українську мову, а й відчувати себе частиною нового культурного простору.

Групова гра є одним із найефективніших інтерактивних методів навчання, який забезпечує активну участь студентів у освітньому процесі, стимулює використання мови в комунікативних ситуаціях та сприяє створенню позитивного настрою під час занять. Використання групових ігор у викладанні української мови іноземним студентам допомагає не тільки засвоювати нову лексику чи граматику, але й закріплювати знання на практиці. Студенти мають змогу активно використовувати мову в ігрових ситуаціях. Така діяльність робить заняття цікавим, полегшуючи процес засвоєння нового матеріалу. Отже, групові ігри – це потужний інструмент у викладанні української мови, що створює умови для практичного використання мови, підвищує мотивацію студентів та забезпечує інтерактивну й захопливу атмосферу. Завдяки різноманітності

ігрових форматів, викладачі можуть ефективно розвивати мовні компетенції студентів на всіх етапах їхнього навчання.

Сьогодні використання інтерактивних платформ у процесі викладання української мови іноземним студентам стає невіддільною частиною сучасної педагогіки. Завдяки цифровим інструментам навчання стає не лише більш ефективним, але й більш доступним, динамічним та цікавим для студентів. Інтерактивні вправи дозволяють поєднувати самостійну роботу, групову взаємодію та розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності. Такі платформи пропонують різноманітні форми взаємодії, а саме: вікторини, тести, вправи на заповнення пропусків або ігрові завдання. Вправи можна створювати відповідно до рівня знань та індивідуальних потреб студентів. Інтерактивні вправи потрібно чергувати з іншими методами роботи для уникнення перевантаження цифровими інструментами. Завдяки поєднанню технологій та мовного навчання, студенти не лише розвивають мовні компетенції, але й готуються до інтеграції в сучасне цифрове середовище. Цей метод робить вивчення української мови цікавим, доступним та ефективним.

Ситуаційний метод (метод кейсів) є одним із найбільш інноваційним у викладанні української мови, що дозволяє студентам зануритися в реальні чи змодельовані життєві ситуації, які потребують аналізу, обговорення та пошуку рішень. Цей метод особливо корисний для іноземних студентів, оскільки сприяє не лише вивченню мови, а й розвитку комунікативних та аналітичних навичок. Метод кейсів полягає у використанні конкретних ситуацій, які викликають потребу в мовному обговоренні та вирішенні проблеми. Ці ситуації моделюють реальне життя й дозволяють студентам відпрацювати лексичні й граматичні конструкції в практичному контексті; поглибити розуміння мовних і культурних особливостей; навчитися ефективно працювати в групах.

Кейси створюють на основі реальних ситуацій, наприклад, оренда квартири, пошук роботи, відвідування лікаря або участь у святкових заходах. Для студентів початкового рівня ситуації формують з використанням простої лексики й граматики. Основна увага приділяється розвитку мовленнєвих навичок, обговоренню проблем, участі в діалозі чи дискусії.

Метод кейсів при викладанні української мови має багато переваг. Кейси відтворюють реальні умови, у яких іноземні студенти можуть опинитися. Виконання завдань викликає інтерес і бажання вдосконалювати свої знання. Студенти вчаться аналізувати ситуації та приймати рішення. Зосереджуючись на інтерактивній взаємодії, учасники розвивають усне та писемне мовлення. Метод кейсів у викладанні української мови іноземним студентам дозволяє створити умови для розвитку реальних мовленнєвих навичок, сприяючи інтеграції мовних знань і практики. Цей метод допомагає студентам не лише засвоїти нову лексику чи граматику, але й розвинути критичне мислення та комунікативні здібності, необхідні в реальному житті.

Картки «запитання-відповідь» – це простий та ефективний навчальний інструмент для розвитку мовленнєвих, граматичних та лексичних навичок у процесі вивчення української мови. Цей метод допомагає створити інтерактивну атмосферу, сприяє залученню студентів до активного використання мови та

мотивує їх до практичного застосування здобутих знань. Він розвиває навички усного мовлення, розуміння та відповіді на запитання, збагачує словниковий запас та формує комунікативні компетенції через інтерактивну діяльність.

Варто зазначити особливості цього методу: простота застосування, гнучкість, інтерактивність, структурованість. Картки «запитання-відповідь» є універсальним та ефективним методом навчання української мови, особливо для іноземних студентів. Простота у використанні, інтерактивний характер і можливість адаптації до будь-якої тематики або рівня знань дозволяють зробити навчання цікавим, практичним і результативним. Завдяки карткам студенти вчаться застосовувати мовні навички в реальному спілкуванні, що є метою вивчення мови.

Мозковий штурм – це популярний інтерактивний метод навчання, який дозволяє активізувати мислення, розвинути креативність і залучити студентів до вирішення проблем чи обговорення тем у процесі навчання. У викладанні української мови іноземним студентам цей метод забезпечує можливість інтеграції мовних знань із практичним застосуванням у розмовних ситуаціях. Мозковий штурм дає змогу формувати мовленнєві навички та розвивати лексичний запас; навчає працювати в команді, слухати та доповнювати ідеї інших; заохочує до активного спілкування, знижує мовний бар'єр; розвиває аналітичне мислення.

Під час мозкового штурму студенти висловлюють будь-які ідеї, навіть якщо вони здаються невідповідними чи смішними. На початковому етапі всі ідеї приймаються без обговорення їхньої правильності чи доцільності. Чим більше пропозицій буде висловлено, тим легше буде знайти оптимальне рішення. Метод мозкового штурму є потужним інструментом у викладанні української мови іноземним студентам, що дозволяє інтегрувати інтерактивні, креативні та комунікативні підходи. Він сприяє розвитку впевненості в мовленні, розширенню словникового запасу та формуванню позитивного ставлення до вивчення української мови. Мозковий штурм допомагає зробити навчальний процес цікавим, насиченим і спрямованим на практичне застосування знань.

Важливе значення у викладанні української мови іноземним студентам має персоналізоване навчання. Цей метод адаптує освітній процес під потреби, рівень підготовки, інтереси студентів. У викладанні української мови як іноземної персоналізація дозволяє підвищити ефективність навчання, створюючи оптимальні умови для кожного студента. Завдяки індивідуальним стратегіям викладання студенти швидше засвоюють матеріал, стають більш впевненими в мовленнєвій комунікації та мотивованими до подальшого навчання. Це сприяє успішній адаптації студентів до україномовного середовища та робить процес вивчення мови максимально ефективним.

Отже, застосування інноваційних методів у вивченні української мови як іноземної суттєво підвищує ефективність засвоєння мови, сприяє зростанню мотивації та забезпечує комфортне адаптування до нового мовного середовища. Використання цифрових технологій, інтерактивних методів та персоналізованого навчання дозволяє зробити освітній процес більш гнучким та доступним для студентів з різним рівнем знань. Проєктна діяльність, рольові

ігри, дебати, ситуаційні методи (кейси) сприяють розвитку не лише мовних навичок, а й комунікативної компетенції та критичного мислення. Важливу роль у навчанні відіграє різнорівневий підхід, який враховує індивідуальні особливості студентів, їх мовний досвід та мету навчання. Також сьогодні актуальним є залучення онлайн-ресурсів, мультимедійних матеріалів, що сприяє формуванню інтерактивного освітнього середовища. Впровадження інноваційних методик дозволяє створити ефективну систему викладання української мови іноземним студентам, спрямовану на їхню успішну інтеграцію в академічне та соціокультурне середовище України.

Список літератури

1. Кочан І. Нові освітні технології в практиці викладання української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2008. Вип. 3. С. 14–20
2. Мазурик Д. В. Про концепцію мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України. Теорія і практика викладання української мови як іноземної, 2014. Випуск 10. С. 3–7.
3. Перспективи впровадження сучасних інновацій в освітню діяльність університету / Запорожан В. М., Кресюн В. Й., Рогачевський О. П., Чернецька О. В. Медична освіта. 2016. № 2. С. 73–76
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
5. Савченко Л. А. Особливості інтерактивного навчання на заняттях з української мови як іноземної. Проблеми і перспективи підготовки іноземних студентів. Харків: ХНАДУ. 311 с.